

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОРГАНІЗАТОРІВ СПОРТИВНО-МАСОВОЇ ТА ТУРИСТИЧНОЇ РОБОТИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У вітчизняній і зарубіжній психології сформувалося кілька підходів до розробки цілісної концепції професіоналізації. Одним з найбільш поширених є підхід з позицій поняття професійної придатності, який бере свій початок з відомих праць Ф. Паркінсона. У межах цього підходу процес професіоналізації розглядається як формування або досягнення професійної придатності, провідними критеріями якої є профуспішність і задоволеність працею. У вітчизняній психології цей підхід послідовно реалізований у працях Н.Д. Левітова, К.М. Гуревича, К.К. Платонова.

Інший підхід, найбільшою мірою характерний для української психології, пов'язаний з поняттям "готовність до праці". У межах цього підходу А.А. Смирнов та його учні розглядали професіоналізацію як формування певної ієрархії допрофесійної і професійної готовності до трудової діяльності.

Можна виділити так званий типологічний підхід до професіоналізації, який стає все більш популярним у вітчизняній психології. Суть цього підходу, виникнення якого пов'язують з ім'ям Е. Шпрангера, полягає в тому, що професіоналізація розглядається як пошук і знаходження людиною форм професійної діяльності, адекватних деякому сталому типу індивіда. Істотний внесок у розвиток загальної теорії професіоналізації зробили Е.А. Климов, А.К. Маркова, В.Д. Шадриков, кожен з цих науковців розвиває свій підхід до професіоналізації. Не менш важливу роль у вирішенні цієї проблеми відіграють дослідження, проведені в рамках акмеології (М.Н. Деркач, Н.В. Кузьміна).

Нарешті, необхідно відзначити й відносно закінчені концепції професіоналізації. Це, насамперед, концепція професійної зрілості Д. Сьюпер і концепція професійного становлення Т.В. Кудрявцева.

Чинні в нашій країні стандарти вищої професійної освіти побудовані на базі кваліфікаційної моделі спеціаліста, досить жорстко прив'язаної до об'єкта та місця праці. Останнім часом намітилася явна тенденція до переходу від кваліфікаційної моделі до компетентної [1–3].

Мета статті – охарактеризувати функціональну модель компетентісно орієнтованої підготовки майбутніх організаторів спортивно-масової та туристичної роботи в контексті професійної діяльності. Отже, основними завданнями компетентісно орієнтованої підготовки організаторів спортивно-масової та туристичної роботи доцільно вважати: 1) формування в майбутніх фахівців системи професійних знань; 2) оволодіння студентами необхідним комплексом педагогічних умінь і навичок; 3) засвоєння ними досвіду творчої педагогічної діяльності у сфері фізичної культури і спорту; 4) формування у студентів системи ціннісно-емоційних орієнтацій щодо педагогічної теорії, теорії фізичної культури, педагогічної діяльності та процесу підготовки до неї.

У компетентній моделі фахівця цілі освіти пов'язують як з об'єктами і предметами праці, з виконанням конкретних функцій, так і з міждисциплінарними інтегрованими вимогами до результату освітнього процесу (І.О. Зимня та ін.).

Мета професійної освіти полягає не тільки в тому, щоб навчити людину щось робити, здобути професійну кваліфікацію, а й у тому, щоб дати їй можливість впоратися з різними діловими та життєвими ситуаціями і працювати в групі.

На думку В.Д. Шадрикова, випускник, що засвоїв освітню програму, повинен характеризуватися компетенціями:

- соціально-особистісними (відносяться до людини як індивіда, суб'єкта діяльності й особистості; соціальними, що визначають її взаємодію з іншими людьми; відносяться до вміння вчитися);
- загальнопрофесійними (інформаційними, пов'язані з отриманням та обробкою інформації; розрахунковими, пов'язаними з умінням вирішувати професійні завдання з використанням адекватного математичного апарату; експлуатаційними; управлінськими, організаційними; конструкторськими; проектувальними; економічними, що включають поведінку на ринку праці).

Ці компетенції мають формуватися як загальні для широкого кола професій. Вони забезпечують гнучку поведінку на ринку праці.

Крім того, випускник повинен володіти спеціальними компетенціями або професійно-функціональними знаннями та вміннями, які забезпечують прив'язку до конкретного об'єкта, предмета праці. Вони забезпечують конкретизацію загальнопрофесійної компетенції [4–6].

Перехід України на нову доктрину соціального розвитку та її входження в міжнародний освітній простір роблять цю проблему надзвичайно актуальною. По-перше, треба узгоджувати вихідні позиції формування вітчизняної та зарубіжних систем професійної освіти, а по-друге, поки не виявлено фундаменту, вихідний шлях розвитку, будь-яка соціальна система розвивається стихійно, незважаючи на нав'язану їй стратегію.

Останніми роками фахівці досить пильну увагу приділяють проблемам модернізації та реформування професійної фізкультурної освіти [2; 3; 7].

Проведений нами аналіз показує, що структурна організація професійного фізкультурної освіти може складатися з керуючого, змістовного, процесуального й результативного компонентів.

Керуючий компонент включає в себе визначення:

- мети фізкультурної освіти фахівця, сформованої на основі системного аналізу професійної діяльності педагога з фізичної культури і спорту;
- змісту освіти, що впливає з її цілей;
- змісту виховання, здатного реалізувати поставлену мету, що передбачає визначення та розробку структури процесів, у яких реалізується гнучка підсистема.

Зміст – ключовий фактор освіти. Змістовий компонент системи представлений тими елементами змісту фізкультурної освіти (цикли дисциплін, предмети, теми, програмні питання), які забезпечують його спрямованість на формування професійно-особистісної компетенції студентів. Чотири концептуальні положення, що стосуються змісту освіти й видів навчальної діяльності, визначають наповнення цього поняття: воно має бути гнучким, толерантним, безперервним, доцільним.

Гнучкість змісту забезпечується модульним підходом до формування структури студентських колективів, які знімають установку на традиційну систему форм занять (лекції, семінари, лабораторні й практичні заняття), індивідуалізацією та наявністю ефективного зворотного зв'язку, прив'язує зміст до певного часу й місця.

Толерантність програм виражається в цілеспрямованому розвитку поваги до інших і себе, дбайливому ставленні до навколишнього середовища.

Безперервність передбачає відсутність у програмах часових, вікових та процесуальних бар'єрів і обмежень.

Доцільність змісту складається з його релевантності (доречності), збалансованості, проблемності й особистісної орієнтованості, які забезпечують інтеграцію знань і вмінь.

Важливо, щоб зміст освіти відображав загальні цільові орієнтири студента, педагога й розробника програм.

Процесуальний компонент включає цілісну систему видів діяльності, прийомів і дій, які орієнтують студента на синтез професійного, духовного та фізичного в його майбутній професійній діяльності.

Результативний компонент. Як досить ефективну, універсальну зовнішню оцінку результатів роботи ВНЗ можна було б розглядати здатність випускника до адаптації в умовах навколишнього світу, що змінюються, і підвищеної динамічності професійної діяльності до можливого тимчасового безробіття, раптової зміни професії й місця роботи. Слід вважати цю оцінку тим вищою, чим успішніше проходить цей процес. У цих умовах для фахівця може виявитися недостатнім "чистий професіоналізм", хоча його цінність не нехтується, а, навпаки, навіть підвищується.

Ми виділяємо такі основні характеристики компетентності педагога з фізичної культури та спорту:

- особистісно-гуманна орієнтація;
- здатність до системного бачення педагогічної реальності у сфері фізичної культури і спорту та системної дії в професійно-педагогічній ситуації;
- володіння сучасними педагогічними технологіями, пов'язаними з культурою комунікації, взаємодією з інформацією та її передачею дітям;
- здатність до інтеграції вітчизняного, зарубіжного, історичного та сучасного інноваційного фізкультурно-оздоровчого досвіду;
- креативність у професійній сфері;
- наявність рефлексивної культури.

Компетентісно орієнтований підхід дає змогу реалізовувати такі основні положення професійної підготовки педагога з фізичної культури та спорту:

1. Засвоєння й реалізація в професійній підготовці нормативів праці та поведінки, вироблених у ході культурно-історичного розвитку суспільства.

2. Особистісно-професійний розвиток студента, що розглядається як результат встановлення взаємозв'язків між двома лініями переходів: "повноцінна діяльність – повноцінний інтелект – повноцінна особистість" і "повноцінна спільна діяльність – повноцінний колектив – повноцінна особистість".

3. Наступність у формуванні різних рівнів самосвідомості особистості (професійного, духовного та фізичного), що зумовлюють становлення її світогляду й розширення духовного кругозору.

4. Системна організація навчально-виховного процесу, що передбачає виконання двох взаємопов'язаних вимог:

- планомірного формування цілісної професійної діяльності в цілісній особистості, визначення логіки розвитку способів педагогічного управління життєдіяльністю студентів;

– переходу “від загального до конкретного” при освоєнні навчального змісту кожного рівня, що задає необхідність розробки викладачем ВНЗ узагальненої орієнтовної основи діяльності студента й підбору для нього відповідного переліку навчальних і виховують ситуацій.

5. Принцип самостійного вибору студентами кінцевого рівня освоєння професії, що відкриває можливість забезпечення в навчально-виховному процесі системного мінімуму знань, умінь і навичок і вільного розвитку творчої індивідуальності кожної окремої особистості.

Для уточнення поняття “компетентісно орієнтований підхід у процесі професійної підготовки майбутніх організаторів спортивно-масової та туристичної роботи” були використані кваліфікаційні вимоги освітнього стандарту до випускника фізкультурного ВНЗ за фахом 022300 “Фізична культура і спорт”.

Ми виходили з того, що основна мета вузівської освіти – не тільки формування цілісної структури освоюваної конкретної професійної діяльності, а й оволодіння системою компетенції. Це дає змогу випускнику продуктивно адаптуватися у великому розмаїтті соціокультурних та психолого-педагогічних ситуацій.

Проведений М.Н. Скаткіним, І.Я. Лернером, В.В. Краєвським аналіз окремого акту цілеспрямованої людської діяльності з метою визначення структури соціального досвіду та змісту освіти показав, що він передбачає знання цілей, засобів, способів і результатів; уміння здійснити необхідний спосіб діяльності; готовність його видозмінити й адаптувати до нових умов, а також певне ставлення. Висновки вчених, на наш погляд, повною стосуються й професійної діяльності педагога з фізичної культури і спорту. Крім того, компетентісно орієнтований підхід передбачає вирішення завдань з формування таких знань і вмінь:

– узагальнені теоретичні знання про природу, здоров’я, суспільне виробництво і професійну діяльність (у регіоні, області, країні, світі) і зв’язки між ними (структура, процеси, закони, закономірності, теорії, концепції, загальні поняття й міжпонятійні зв’язки). Основна функція цієї групи знань – світоглядна підготовка;

– вміння розуміти організаційну структуру професійної діяльності та інтегровану міждисциплінарну специфіку фізичної культури, її зв’язок з комплексом дисциплін гуманітарного, професійного, загальноосвітнього блоків;

– вміння оцінювати державні освітні стандарти, навчальні програми, навчальні плани та освітні технології з погляду впливу на фізичний і духовний аспекти здоров’я суб’єктів навчально-виховного процесу;

– вміння аналізувати інформацію, що надходить, стежити за логікою розвитку знань і явищ у всіх сферах діяльності (насамперед у професійній), формулювати висновки й оцінювати інформацію, що надходить;

– вміння дати оцінку екологічним, правовим, виробничим і політичним явищам (вивчаються або трапляються в житті) з погляду сучасної соціокультурної, фізкультурно-оздоровчої ситуації;

– вміння всебічно оцінити ситуацію зі станом здоров’я і знайти оптимальний варіант її вирішення в умовах професійної діяльності (досвід здоров’ятворчої діяльності).

Висновки. Комплексне вирішення зазначених завдань забезпечує формування педагогічної культури майбутніх організаторів спортивно-масової й туристичної роботи та визначає реалізацію функцій компетентісно орієнтованої підготовки.

Реалізація функцій компетентісно орієнтованої підготовки педагога здійснюється в ході оволодіння студентами певним змістом. Науково обґрунтований відбір змісту професійної підготовки – одна з основних умов продуктивності пошуків її оптимізації. Змістовий компонент компетентісно орієнтованої підготовки являє собою відносно самостійну сферу змісту педагогічної освіти, засвоєння якої створює умови для оволодіння особистістю фізкультурно-спортивними аспектами педагогічної діяльності.

Література

1. Державні стандарти професійної освіти: теорія і методика : монографія / [за ред. Н.Г. Ничкало]. – Хмельницький : ТУП, 2002. – 334 с.
2. Зимняя И.А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / И.А. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 5. – С. 4–5.
3. Шадриков В.Д. Новая модель специалиста: инновационная подготовка и компетентностный подход / В.Д. Шадриков // Высшее образование сегодня. – 2005. – № 9. – С. 8–9.
4. Кузьмин А.М. Теоретические основы профессионального воспитания будущих специалистов физической культуры : дис. ... д-ра пед. наук / А.М. Кузьмин. – Челябинск : УралГАФК, 1999. – 310 с.
5. Опыт преподавания дополнительных глав общетеоретических профессиональных дисциплин (спекурсов) в системе высшего профессионального образования / [С.П. Евсеев, Г.А. Шашкин, Н.Н. Алфимов и др.] // Теория и практика физ. культуры. – 1998. – № 11/12. – С. 32–33.
6. Кузьмина Н.В. Предмет акмеологии / Н.В. Кузьмина. – СПб. : Акмеологическая академия, 1995. – 24 с.
7. Педагогические проблемы физического воспитания и подготовки физкультурных кадров : матер. заоч. межвуз. научно-практ. конф. (июнь 1998 г.) / [под общ. ред. А.Г. Семенова]. – СПб. : Изд-во СПбГУ-ЭФ, 1998.

КОРОЛЬ Л.Л.

КРАЄЗНАВЧИЙ МАТЕРІАЛ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Першочерговим завданням, що зумовлює кристалізацію нових підходів як до змісту дисципліни “Іноземна мова”, так і до методики її викладання студентам нефілологічних спеціальностей вишу, є формування комунікативної компетентності.

Вітчизняні та зарубіжні науковці (М. Бергельсон, С. Ніколаєва, А. Павловська, В. Сафонова, О. Солвова, С. Тер-Мінасова, В. Тишкова, М. Мартинова, В. Фурманова й інші) закономірно вважають пріоритетом діяльнісну спроможність суб'єкта педагогічного процесу розв'язувати прикладні завдання іншомовної комунікації як міжкультурного діалогу, вказуючи на необхідність ґрунтовного наукового дослідження засобів і прийомів підготовки сучасних студентів до активного спілкування з носіями інших культур.

Специфіка формування комунікативної компетентності майбутнього фахівця у вимірі діалогу культур привернула увагу дослідників до питань загальної культурологічної підготовки у вищому навчальному закладі (А. Арнольдів, Б. Єрастов, Т. Іванова, В. Розін, Н. Рудницька й інші), етнодиференціюючих чинників міжкультурної комунікації (І. Марковіна, Є. Пассов, Ю. Сорокін, О. Тарнопольський, Т. Тамбовкіна й інші), лінгвокраїнознавства як дидактичного та виховного засобу (М. Аріян, Ю. Бельчиков, М. Борисенко, Є. Верещагін, П. Корнієнко, Н. Коряковцева, В. Костомаров, М. Крачило, Ж. Лопасова, О. Лук'янченко, М. Рябко, В. Смирнов, В. Царькова й інші).